

Janusz Szczępański, *Ksiądz Aleksander Syski na Mazowszu i wśród Polonii amerykańskiej*, Ciechanów–Pułtusk 1994, ss. 93.

Biografia o życiu i działalności Aleksandra Syskiego (1876-1945), kapłana diecezji płockiej, który odegrał, w zaborze rosyjskim, ogromną rolę w utrzymaniu wiary katolickiej, języka i kultury polskiej na Mazowszu, a następnie wśród Polonii we Francji i Stanach Zjednoczonych Ameryki, gdzie musiał emigrować. Publikacja powstała przy okazji badań prowadzonych przez profesora Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku, oraz docenta w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych dr. hab. Janusza Szczepańskiego nad wychodźstwem z północnego Mazowsza i losami mazowieckich emigrantów osiedlających się w Ameryce Północnej, wśród których znalazł się ks. Aleksander Syski. Autor w swoich naukowych poszukiwaniach dotarł do materiałów faktograficznych Centralnego Archiwum Polonii w Orchard Lake, korzystał z Archiwum Akt Nowych, Archiwum Głównego Akt Dawnych oraz Biblioteki Narodowej w Warszawie. Pozycja składa się z czterech rozdziałów, które ukazują, na tle wydarzeń historycznych, kolejne etapy życia i działalności ks. Syskiego, przez co tworzą organiczną całość. W każdym rozdziale znajdują się fotografie i liczne przypisy, co nadaje pracy charakter źródłowy. Zamieszczony jest również Aneks zawierający kilka interesujących listów oraz Bibliografia źródeł archiwalnych, prasy, źródeł drukowanych i ważniejszych opracowań na temat ks. Syskiego, jak również Bibliografia 326 publikacji jego autorstwa, ułożona przez J. Szczepańskiego chronologicznie. Autor dołącza również streszczenie swojej książki w j. angielskim.

W rozdziale pierwszym *W latach młodości* autor przedstawia sytuację społeczno-polityczną ziem północnego Mazowsza po powstaniu styczniowym. Zwraca uwagę na panującą tam bezwzględna samowolę namiestnika rosyjskiego, który likwidował wszelkie ślady odrębności państwowej Królestwa Polskiego, poddając kraj, zwłaszcza urzędy i szkolnictwo, bezwzględnej rusyfikacji. Jedynie rodzina pielęgnowała staropolskie, patriotyczne tradycje i przywiązanie do religii katolickiej. W takiej sytuacji wypadło żyć Aleksandrowi Syskiemu. Ukończył on rządowe progimnazjum klasyczne i wstąpił do seminarium duchownego w Płocku, studiował też w Akademii Duchownej w Petersburgu uzyskując stopień magistra. W 1901 r. przyjął święcenia kapłańskie i pracował początkowo jako sekretarz biskupa płockiego Jerzego Szembeka, następnie jako wikariusz w Płocku i Skępem, gdzie pełnił również funkcję prefekta w Seminarium Nauczycielskim w Wymyślinie. Jako młody kapłan, wychowany w duchu miłości do Boga i Ojczyzny, od 1902 r. na łamach dwutygodnika dogmatyczno-ascetycznego „Maryawita” i w czasopiśmie „Echa Płockie i Łomżyńskie” publikował swoje artykuły o treści religijnej – zwłaszcza kaznodziejskiej. Autor biografii wyjaśniając czytelnikowi przyczyny emigracji ks. Syskiego do USA, mówi o masowych strajkach polskiej młodzieży w 1905 r., która protestowała przeciw rusyfikacji szkolnictwa. Miały one również miejsce w Seminarium Nauczycielskim w Wymyślinie, za co władze carskie obwiniły jego prefekta ks. Aleksandra i umieściły go w więzieniu, z którego został zwolniony po interwencji ordynariusza płockiego bpa Apolinarego Wnukowskiego. Nie zrezygnował jednak z działalności patriotycznej, co

w konsekwencji spowodowało dalsze represje. Unikając zesłania na Sybir, przez Paryż udał się do Stanów Zjednoczonych, dzieląc w ten sposób los wielu emigrantów politycznych.

Z rozdziału drugiego *Na amerykańskiej ziemi (1908-1914)* czytelnik dowiaduje się zwłaszcza o działalności duszpasterskiej ks. Syskiego wśród Polonii amerykańskiej, składającej się w tym czasie z coraz liczniejszej emigracji politycznej i ekonomicznej. Polacy przybywający do USA, nie znający języka angielskiego oraz miejscowej kultury, nie mieli większych szans na integrację społeczną, posiadali natomiast wielką potrzebę słuchania Ewangelii w języku ojczystym, co dawało im poczucie bezpieczeństwa i było ważnym do spełnienia zadaniem dla polskich księży. Również ks. Syski, wypełniając swoją kapłańską misję zakładał parafie i budował nowe świątynie w Norwood i Haverhill w stanie Massachusetts, gdzie był proboszczem, był też głównym organizatorem sierocińca na terenie swojej parafii w Hyde Park. Na łamach „Przewodnika Katolickiego”, „Przeglądu Katolickiego” i w „Ateneum Kapłańskim” rozwijał szeroką działalność publicystyczną i kulturalną. Zwłaszcza po wybuchu I wojny światowej w swej publicystyce przekonywał społeczeństwo amerykańskie o usprawiedliwionych aspiracjach narodu polskiego do własnej niepodległej Ojczyzny. Organizował pomoc materialną na rzecz tworzącej się Armii Polskiej w USA i we Francji.

Rozdział trzeci *Kanclerz Sejmów Polskiego Wychodźstwa w Stanach Zjednoczonych* ukazuje działalność polityczną ks. Syskiego, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości na rzecz jak najkorzystniejszego ukształtowania granic II Rzeczypospolitej. Na wniosek I. J. Paderewskiego otrzymał zaszczytny tytuł „Kanclerza Sejmów Polskiego Wychodźstwa”, został również ogłoszony honorowym członkiem 20 okręgu Rady Polonii Amerykańskiej. Jako sekretarz generalny Wydziału Polskiego, wspierał starania o dostęp Ojczyzny do morza, o przyłączenie do Polski Gdańska, Górnego Śląska, Śląska Cieszyńskiego, Wilna, Galicji Wschodniej i Wołynia. W czasie walk wojsk polskich z Armią Czerwoną mówił w swoich artykułach o niebezpieczeństwie sowieckiego bolszewizmu i zwalczał antypolską propagandę żydowską. Był wielkim zwolennikiem zjednoczenia Polonii amerykańskiej skupionej wówczas wokół Komitetu Obrony Narodowej i J. Piłsudskiego oraz Polskiego Centralnego Komitetu Narodowej Demokracji i R. Dmowskiego. W odróżnieniu od większości polityków i publicystów na obczyźnie, ks. Syski otwarcie głosił swoje poglądy, oficjalnie występując przeciwko rządowi sanacji w Polsce, mimo to jako jedyny z opozycji, odznaczony został przez prostanacyjny Światowy Związek Polaków z Zagranicy orderem Polonia Restituta.

Będąc ojcem duchownym alumnów Polskiego Seminarium Duchownego w Orchard Lake oraz wykładowcą homiletyki teoretycznej i praktycznej, w 1937 r. założył pismo homiletyczne „Kazalnica Popularna”, wydawane przez kurię w Łucku. Jak na owe czasy, było to doniosłe wydarzenie, gdyż temu podobnych pism wychodziło niewiele.

Ksiądz Syski wiedział, że sprawy Polski coraz mniej interesują przedstawicieli amerykańskiej Polonii, której postawę religijną, obywatelską i polityczną uzależniał od dobrego przygotowania i inteligencji polskiego duchowieństwa. W tym celu wydał między innymi: *Wybór kazań księdza Młodzianowskiego*, *Konferencje do kapłanów*,

Ascetykę katolicką, Teologię ascetyczną. Żywo interesował się historią, czego dowodem są, pochodzące z tego okresu, jego publikacje: *Polka królową Anglii, Ks. Henryk Perreyve i stosunek jego do Polski, Kapitan Piątkowski na Wyspie św. Heleny z Napoleonem.*

W czwartym rozdziale *W latach II wojny światowej* widzimy ks. Syskiego, który po klęsce Polski i Francji w militarnej konfrontacji z Niemcami podtrzymywał na duchu Polonię amerykańską i organizował pomoc materialną dla żołnierzy polskich. Z tego okresu pochodzi monografia pt. *Ks. Józef Dąbrowski*, która ukazuje życie i wielkie zasługi dla kultury polskiej założyciela Polskiego Seminarium Duchownego w Orchard Lake. W 1941 r. ks. Syski zorganizował I Polski Zjazd Homiletyczny. Z tego rozdziału dowiadujemy się również o ostatnich latach życia wielkiego duszpastera i publicysty i o jego śmierci, która nastąpiła 13 listopada 1945 r. Czytelnik znajdzie tu również reakcję prasy polonijnej po śmierci ks. A. Syskiego która, z należną czcią, żegnała: „wielkiego kapłana, największego publicystę, wielkiego patriotę bojownika, idealistę w wielkim stylu i przeciwnika łatwowierności”.

W podsumowaniu należy stwierdzić, że autor biografii zadał sobie wiele trudu, by przybliżyć współcześnie żyjącemu czytelnikowi tę interesującą postać gorliwego kapłana i wielkiego patrioty. Jest to cenna praca oparta na źródłach i może być bardzo pomocna przy opracowaniu w przyszłości szerszej monografii o ciekawej postaci ks. Aleksandra Syskiego.

Ks. Ireneusz Korzeniowski

Leokadia Kondratowicz - Kordas, *Wędrowniczki z Kidugali*, Perth b.r.w., ss. 94.

W ostatnich latach, dokładnie nie wiadomo, w którym roku, gdyż brak jest informacji o dacie wydania, ukazała się w zachodnioaustralijskim Perth w języku polskim wspomnieniowa książka Leokadii Kondratowicz-Kordas *Wędrowniczki z Kidugalii*. Ma ona wielkie znaczenie dla historii polskiego harcerstwa na obczyźnie, ale także dla całości jego dziejów.

Najpierw słów kilka o autorce. Obok wspomnień harcerskich, jest ona także autorką kilku angielskojęzycznych książek podejmujących problematykę zesłań Polaków na Syberię po 17 września 1939 r. oraz – szerzej – tułaczki licznych Polek i Polaków podczas II wojny światowej. L. Kondratowicz jest autorką licznych artykułów i felietonów zamieszczanych w periodykach zachodniej Australii, szczególnie w „Kurierze Zachodnim”, a także znaną i uzdolnioną malarką – w 1998 r. jej obrazy zostały udostępnione na specjalnej wystawie mieszkańcom Szczecina oraz Płot. Autorka pochodząca z przedwojennych wschodnich Kresów Rzeczypospolitej, z okolic Nieświeża, została po wkroczeniu wojsk sowieckich wywieziona daleko na wschód